

EIN EUROPÄISCHES FREILICHTMUSEUM IN MITTELEUROPA

100 Jahre nach Skansen

KURT CONRAD

Vsi smo še pod tako močnim vtisom najnovejših dogajanj v svetovni zgodovini, ki so narodom vzhodne Evrope prinesla osvoboditev izpod prisilne vladavine nekega političnega in gospodarskega sistema, v katerem so bile pravice državljanov zapostavljene. Mi Avstrijci smo še posebej veseli rušenja 'železne zavesa', ki se je ob naši državni meji vlekla kar v dolžini 1400km, in videti je bilo, kot da je Evropa za vekomaj razdeljena na zahodno in vzhodno polovico in da je pojem srednja Evropa izbrisan iz našega besednega zaklada. Veliko Evropejcev pozablja, da sega Evropa kot kontinent od Atlantika do Urala. Mi muzealci tega seveda nismo nikoli pozabili, saj za naše delo 'železna zavesa' ni obstajala. Nenehno smo se zavedali, da v naših muzejih shranjujemo posebno pomemben del evropske kulturne dediščine, namreč dela ljudske arhitekture, ki odsevajo obraz evropskih kulturnih pokrajin iz časa, v katerem še ni bilo industrijske revolucije in enolične civilizacijske pokrajine.

Danes je gradbeni podobi zahoda s standardnimi zgradbami in kolektivnim conam na vzhodu vtisnjen enak pečat brezživljenjskosti betonskih fasad, za katerimi človeška duša zakrni.

Naša naloga je ohraniti in prikazati bistvo gradbenih in naselbinskih oblik, katere so evropski narodi našli v svojem življenjskem okolju ob druženju z neokrnjeno naravo, preden se je začel 'tehnični pohod', v katerem je Eugen Diesel, sin izumitelja dizelskega motorja, videl prehod človeka iz agrarnega v družbeni sektor in prihod strojev na deželo. Naša naloga bo tembolj pomembna, čim pomembnejša bo gospodarska teža združevanja, ki si ga želimo za Evropo in ki je v EGS za del našega kontinenta že uresničen.

Glede na to vidim v prihodnosti za nas tri naloge:

-Prva naloga je že dolgo prisotna v Društvu muzejev na prostem in potrebuje le večjo intenzivnost.

-Druga naloga mora biti rešena na nacionalni oz. regionalni ravni.

-Nosilke tretje naloge morajo biti vse evropske države, kar bi pomenilo višek stoletnega dela muzejev na prostem v Evropi.

1. naloga

Na novo pridobljena evropska kulturna zveza naj bi bila s sodelovanjem muzejev na prostem še povečana. Sodelovanje bi lahko zaobsegalo občasno izmenjavo strokovnih delavcev, kot je to predlagal naš madžarski kolega Endre Fuzes. Lahko bi organizirali potujoče razstave hišne opreme, orodja itd., ki bi potovale po muzejih na prostem v sosednjih državah. Veliko je tudi znanstvenih in didaktičnih vprašanj,

ki zahtevajo združen odgovor. S tem mislim na vprašanje terminologije, popisa inventarja in naslavljanje muzejskih zgradb. Gre tudi za muzejsko pedagoške aktivnosti, za izmenjavo izkušenj pri predstavitvi ročnega orodja in priprav, za konservatorske metode, za možnosti in meje v folkloristiki in še veliko drugega, kar je bilo na dosedanjih konferencah društva že omenjeno, vendar kaže potrebo po prijateljskem pogovoru preko mej.

2. naloga

Že zdavnaj smo sprejeli odločitev, da se pojem 'Muzej na prostem' nanaša samo na zbirke translociranih gradbenih objektov. V nacionalnih in regionalnih muzejih na prostem v evropskih državah so že dolgo dokumentirane vse tipične oblike hiš dežele in regij. Razširitev tega stanja je iz znanstvenih razlogov večinoma nepotrebna pa tudi nemogoča glede na prostor. Zato je tembolj pomembna naloga, da se objekti ohranijo 'in situ', na njihovih prvotnih nahajališčih, kar dandanes veliko muzejev na prostem že prakticira. Cristopher Zeuner je leta 1986 opozoril na pomemben doprinos, ki ga dajejo angleški muzeji k varovanju in oskrbovanju objektov 'in situ'. S tem pomembno prispevajo k varstvu spomenikov v svoji državi. Ohranitev 'in situ' na pomemben način odgovarja zahtevam evropskega leta varstva spomenikov leta 1975 (European Architectural Heritage Year), ki so bile podane na zaključni konferenci v Amsterdamu. Te hiše in kmetije, ki so ohranjene na prvotnem mestu v pokrajini in jih v Avstriji imenujemo 'zaščitene kmetije', predstavljajo osnovo muzejev na prostem. Potrebno pa bi bilo opozoriti na prvotno pokrajino tistih objektov, ki so bili preneseni v muzeje glede na 'in situ' ohranjene objekte. Ohranitev bistva muzejev na prostem 'in situ', ter zavarovanje in oskrbovanje zaščitene kmetij bo potrebno v bodoče razširiti.

3. naloga

Tretja velika naloga, ki nam je zastavljena v novi združeni Evropi in ki jo želim predstaviti na predvečer jubileja skansena, in ki je nikjer ni mogoče izgovoriti tako dobro kot tu, v samem srcu srednje Evrope, je ustanovitev skupnega 'Evropskega muzeja na prostem'. V tem muzeju morajo biti predstavljene stavbe vseh dežel Evrope in obiskovalec mora biti deležen temeljnega pregleda skupne evropske gradbene kulture, katere bogastvo in polnost ni samo v velikih gradbenih dosežkih romanike, gotike, renesanse in baroka, ampak se lahko odraža tudi v standardnih hišah evropskih kmetov. Kdor bo spoznal Evropski muzej na prostem, bo rad spoznal tudi muzeje na prostem v posameznih državah. Evropski muzej na prostem lahko leži samo v deželi, ki je v evropski sredini, njegova postavitve pa bi bila lahko primer kulturnega dejanja Evrope, ki bi služilo miru. Predsednik Češke in Slovaške federativne republike, Vaclav Havel, je v svojem izjemnem govoru ob otvoritvi Salzburškega festivala nakazal, da je bila prav srednja Evropa tista, v kateri so se začenjale in končevale številne evropske katastrofe. S tem je menil, da smo se sposobni srečati s strahom, ki še vedno vlada med narodi. Če bi se politično, gospodarsko in kulturno združili, bi s prevzemom skupnih nalog lahko premagali potencialno nevarnost. Evropski muzej na prostem, ki bi ga finančno podprle vse evropske države, bi bil mirovno delo v Havlovem smislu. Zemljo za izgradnjo naj bi dala na razpolago češka federativna republika, če je možno v Češko-Moravskem višavju v obsegu 150-200ha. Prostor mora ustrezati geografsko - etnografski

razgibanosti Evrope, objekti naj bi bili originalni, ki bi bili zgrajeni na stroške države, iz katere izhajajo, postavili pa bi jih domači strokovni delavci.

Stockholm, Skansen 1891, originalen posnetek

Postavitev Evropskega muzeja na prostem na Češkem ne opravičujejo samo geografski pogoji, ampak tudi zgodovinski vzroki. Leta 1895 je bila na veliki etnografski razstavi v Pragi postavljena originalna češka vas s 26 hišami, ki je obstajala žal samo do leta 1901, odmevala pa je daleč čez njen čas. Tu sem sledil predstavitvi Adelhart Zippelius. Vzor za to in njej podobne postavitve je bila 'etnografska vas' na Svetovni razstavi leta 1873 na Dunaju. Leta 1995 bo Svetovna razstava spet na Dunaju in takrat bi bilo potrebno pokazati vsaj model za Evropski muzej na prostem.

Čeprav je za marsikoga Evropski muzej na prostem utopija in je pot do uresničitve te zamisli res težja kot za 300 muzejev na prostem po Evropi pa tudi tu drži – če se spet izrazim z besedami Vaclava Havela – da je treba strah pred prihodnostjo premagati in z zaupanjem sprejeti nove naloge. Pot skozi Evropski muzej na prostem, v katerem bodo zbrana pričevanja ljudske arhitekture iz vse Evrope, bo še toliko impozantnejša, ker bo lahko predstavila skupne korenine evropske kulturne dediščine. Pri ohranitvi le te pa imajo muzeji na prostem po Evropi že več kot 100 letno tradicijo.